

“YÂRÂN” KELİMESİNİN MEŞÂİRÜ’Ş-ŞU’ÂRA’DA İŞARET ETTİĞİ ANLAMLAR

Meanings of the Word "Yârân" in Meşâ'irü's-Su'ara



Ayşenur AKPINAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye. akazdal7898@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received

16.12.2024

Kabul/Accepted

21.03.2025

Sayfa/ Page

31-43



Öz

Yârân, sözlüklerde arkadaş, dost anlamlarında geçen Farsça kökenli bir kelimedir. Türk Edebiyatında ilk kez 14. yüzyılda Gülşehri'nin “Mantiku't-Tayr” adlı eserinde kullanılmıştır. 16. yüzyıl tezkireleri içerisinde kullanımı yaygın olan kelime metin içerisinde yer aldığı durumlara göre anlam değişmesine, genişlemesine uğramıştır.

Meşâ'irü's-Su'ara üzerine yapılmakta olan tez çalışması içerisinde kelimenin birden fazla anlama gelebilecek şekilde kullanımı olduğu ortaya çıkarılmıştır. Metnin bağlamına bakıldığında kelimenin altı farklı anlama gelebilecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yârân, tezkire içerisinde âşık, sevgili; arkadaş, dost; şairler; meclis-toplantı çevrelerinde oluşan dostluk; nüfuzlu kişiler; şiiirden anlayanlar anlamlarına gelecek şekillerde kullanılmıştır. Bir istek, amaç, eğlence için bir araya gelen insanların oluşturduğu bir topluluk anlamına gelecek şekilde de yer alan kelime eserde 127 kez geçmektedir. 16. yüzyıl şairlerinin yeteneklerini ortaya koyabilmek ve şiiirlerinin tanınmasını sağlayabilmek için Yârân'a şiiirlerini beğendirmek veyahut Yârân içerisinde yer edinebilmek için çaba harcadıkları tezkire ışığında görülebilmektedir. Tezkire sahibi yârân kelimesini şairlere karşı tutumunu yansıtmak, aynı dönemde yaşadığı ve beğendiği şairlerden bahsetmek için de kullanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meşâ'irü's-Su'ara, akran, arkadaş, dost, meclis.

Abstract

Yaran is a word of Persian origin that is used in dictionaries to mean friend. 14. For the first time in Turkish Literature. it was used in Gülshetri's work “Mantiku't-Tayr” in the XVIII century. 16. the word, the use of which is widespread in the centuries-old treatises, has undergone a change in meaning and expansion depending on the situations in which it is included in the text.

In the course of the dissertation on *Mesa'iru's-Su'ara*, it was revealed that there is a use of the word in such a way that it can have more than one meaning. Looking at the context of the text, it seems that the word is used in such a way that it can have six different meanings. Yaran has been used in ways that will come to the meanings of lovers, lovers; friends, friends; poets; friendship formed in assembly-meeting circles; influential people; those who understand poetry in tezkire. The word, which is also Deciphered to mean a community formed by people who come together for a request, purpose, entertainment, is mentioned 127 times in the work. 16. it can be seen in the light of the thesis that century poets made efforts to make Yaran like their poems or to gain a place in Yaran in order to reveal their talents and to ensure the recognition of their poems. The author of the treatise also used the word yaran to reflect his attitude to poets and to talk about poets he lived and liked during the same period.

Keywords: Mesa'iru's-Su'ara, peer, friendship, friend, congres.

Atıf/Citation: Akpınar A. (2025). “Yârân” kelimesinin Meşâ'irü's-Su'ara'da işaret ettiği anlamlar. *Mecmua*, 10(19), 31-43.

Bu makale Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde yürütülen “Âşık Çelebi'nin Meşâ'irü's-Su'ara Adlı Tezkiresinin Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

Giriş

Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmış olan yârân, Farsça yâr kelimesinin çoğuludur. Yâr, Farsçada yardımcı, arkadaşı, sevgili anlamında kullanılmaktadır. Yârân ise “bir amaç çevresinde toplanmış veya aynı amacı güttükleri için bir araya gelmiş olanların tümü, dostlar” (Türkçe Sözlük, s. 2133) anlamındadır. Yârân kelimesinin sözlüklerde geçen diğer anlamları şu şekildedir: Yâr, sevgili, dost, tanıdık, yardımcı; yâr, sevgili. (Eren, 2020, s.559.)

Sihâb, ashâb, sahabe, sahb, eşrâk, ihvân, rüfekâ, kurenâ, zahere, hulefâ, eşyâ’, hafede, a’vân, ahzâb, ahfâd, etrâb, dostler, dostân, ihvân, muhlisân, ahıbbâ, ahillâ, ashâb, asdikâ, a’vân, hafede, hullân, hulsân, ensâr, evidd, sihâb, sudakâ, vüdedâ, nüdemâ, yârânler, yoldaş, me’lûf, hem-zânû, yâr. (Tulum, 2011, s. 1869)

“Arkadaş; kibar, iyi konuşan kimse. Neşeli, anlaşılabilir arkadaş; önerilen, çözümlenen arkadaş, takipçi, müşteri.” (Steingass, 1998, s. 1525) “Arkadaş, arkadaşlık şartlarına uygun olan.” (Redhouse, 2015, s. 2182).

Yârânlık, yoldaşlık, yârî, hem-demlik, müâneset, cemâ’at, müvâsâ, hısımlık, dostluk, âşinâlık, alâka, teâ’âllük, alâka-i karâbet, musâdakat, musâhiblik, musâhabet, mukârenet, kurbet, müâneset, üns, ülfet, ülfetgerî, mücâveret, gam- kûsârî, istînâs, mu’âşeret. (Tulum, 2011, s. 1869)

Yâr, Türkçe kaynaklarda ilk kez 1320 yılından önce Yunus Emre’nin şiirlerinde yer almaktadır. Yârân kelimesinin tespit edildiği en eski Türkçe kaynak ise 1317 tarihli Gülşehrî’nin “Mantıku’t-Tayr” adlı eseridir. Anadolu’da 14. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamış ve söz konusu olan 16. yüzyılda tezkirelerde yaygın bir şekilde yer almıştır.

16. yüzyıl tezkireleri incelendiğinde kelimenin en çok Âşık Çelebi tarafından kullanıldığı görülmektedir. Tezkire içerisinde 128 kez geçen kelimenin arkadaşlık anlamı genişleyerek farklı kişileri grupları nitelediği belirlenmiştir. İşaret edilen anlamların ortak noktası yârân olarak tanıtılan kişilerin tezkire yazarı tarafından değer verilen, saygı gösterilen kişiler olmasıdır.

Bu arkadaşlık ve yakınlıkların zemini ya da dayandığı edebi ve kültürel sohbet, içki, eğlence, aynı devrin veya aynı yaşların adamı oluş, mizac uyuşması, sevgi, saygı, takdir, öğrenim beraberliği, hemşehrilik ve hatta mahalle komşuluğu vb. hususlar olmaktadır. (Tolasa, 2002, s. 285-286).

Tezkire yazarı, Meşâ’irü’ş-Şu’âra içerisinde kendisine yakın gördüğü, saygı duyduğu, beğendiği bazı şairlerden/ yazarlardan bahsederken yârân kelimesini kullanmıştır. Tezkire içerisinde arkadaş, dost, sevgili, yakınlık duyulan, birlikte hareket edilen kişi/ kişiler anlamlarını karşılayan birçok kelime kullanılmaktadır. Akrân kelimesi yârân kelimesi ile benzelelik oluşturacak bir anlamda 74 kez geçmektedir. Akrân, tezkire içerisinde tezkire yazarından önceki bir dönemde yaşayan bir şairden bahsedilirken veya tezkire sahibi ile aralarında herhangi bir yakınlık bulunmayan, hakkında bilgi sahibi olunan bir şair hakkında bilgi verilirken kullanılmaktadır. Âşık Çelebi iyi tanıdığı Latîfi’den “akrânı içinde yegânedür” şeklinde bahsetmiştir. Aynı dönemde yaşadığı ve aynı türde eser verdiği şairi kendi çevresinde görmemekte ve ayrı tutmaktadır. Metnin devamında ise yârân lokmasına tama’ etmekle suçladığı Latîfi’ye bir kınamada bulunmaktadır. Latîfi hakkında bu görüş değişikliğinin sebebini tezkiresi içerisinde açıklamıştır. Arkadaşlıkla ilgili kullanılan bir diğer kelime hem-demdir. Tezkire içerisinde 40 kez yer verilen kelime birlikte zaman geçirilen, samimi dost, arkadaş anlamlarındadır. Ders arkadaşı anlamında kullanılan sebak-daş kelimesine bir kez yer verilmiştir. Dost kelimesi ise 69 kez geçmektedir. Dostluk, arkadaşlıkla ilgili geçen kelimeler ve kelime grupları tezkirede incelenerek örnekler verilmiştir.

Kelime / Kelime Grubu	Meşâ’irü’ş-Şu’âra Geçtiği Bölüm
akrân	nâdirü’ d-devrân u fâ’ikü’l-akrândur
akrân u ihvân	Kendü sâhib-i zihn-i zekî ve akrân u ihvânımuñ zîrekidür
âl ü ashâb	Âl ü ashâbuñ eş’arı
âşnâ	âşnâlarından Muhyi’ d-dîn Efendi
âşnâ ol-	geldükde ‘Alî Paşa-yı merhûm Mısr’da beglerbegi iken âşnâ olmuş bulındı.
âşnâlık	anuñla evvel âşnâlık ba’dehu ‘ışk ile rûşenâlık tahsîl idüp
biliş	Yâre añmışlar beni ol mâh-rû çıkmış biliş
dem ol-	Kâtî’-ı demdür anuñla dimeñüz dem olmaz
dem-sâz	def gibi her sohbetüñ sâzendesine dem-sâz idi
dem-sâzlık it-	‘Ömrin şâhid-bâzlık ve mey ü sâza dem-sâzlıkla geçirüp
düst	Ashâb-ı hased gözine ey düst sinânuz
enîs	gördüğü şâ’ire enîs ve bulduğı münşîye hem-dem idi
enîs ol-	kitâbetlerine sevk idüp kendülere enîs oldu.
gayret-i akrân	Benüm dür gibi bağrum gayret-i akrân delmişdür
habîb	Beni ‘âlem kuyûdından habîbüm fâriğü’l-bâl it
harîf	Harîf müte’eşşir olup şâd iken nâlân oldu
harîf-i zurefâ	Harîf-i zurefâ ve nedîm-i ağayân u ümerâ
hemcelîs	‘ulemâ vü eşrâf ile hemcelîs
hem-dem	İskender Çelebi’nüñ hem-dem ü nedîmi idi.
hem-dem ol-	Monlâ Lutfî ile hem-dem olan ashâb-ı kemâlât dandur.
hem-dem-i eclis it-	yâlüm hem-dem-i meclis idesiz
hem-medrese vü hem-sebak ol-	Niçe zemân hem-medrese vü hem-sebak olduk.
hem-nefes	sermenzil- i fenâdan dem uranlaruñ hem-nefesidür
hem- nefes ol-	Hem-nefes olmak dilermiş ney benüm feryâduma
hem-nîşîn	ümmîd-i mağfîretümdür anı bana ol hâlde hem-nişîn idüñ.
hem-nişîni ol-	hem-nişîni olan merhûm Selikî rivâyet iderler
hem-râh eyle-	Eyledi sen şeh-i hübân ile hem-râh sefer
hem-sebâk	Bu fakîr ile şerîk ü hem-sebâk ve derece-i ihtilât-ı mertebe-i uhuvvete mülhâk idi.
hem-ser ol-	hem-sâğar ve yâr-ı hem-ser olduğı
ihvân	yârân u ihvânla mu’âşeret
ihvân-ı nazm	hân-ı simât-ı inbisâtından ihvân-ı nazma nevâlar irişüp hânlar yinildi
kafâdâr	önleriñce çerhacı gâh sancağ gibi ardlarınca kafâdârları imiş.
kafâdâr ol-	Her yirde kafâdâruñ ola himmet-i pîrân
kâ’id	Rümîli’nde kâ’idlerdenür
mahrem	harem-i hâsları mahremlerinden olup
meclis-i ahbâb	meclis-i ahbâbda sâkit ü sâmit ve semt-i hamüşîye müsâmit
münîs	Münîs ü hem-demi âhû yaraşur Mecnûnuñ
musâhib düş-	Mehemmed Beg yanına varup musâhib düşer
musâhib-istînâs	yâr-nüvâz u musâhib-istînâs kimesne idiler.
nedîm	Muhassal-ı kelâm pâdşâhlaruñ nedîmi
pâdâşı ol-	ve ser-âmed şâ’irleruñ pâdâşı oldu.
refik	refik ü hıdmetkâr gerekmez.
sâdik	ol ‘Âşık-ı sâdik-ı ‘âlî-mikdâr-ı pür-iftihârsın
sebak-daş	Gülistân okırken bülbüller ile sebakdaş idi.

Tablo 1: Tezkirede geçen dostluk, arkadaşlıkla ilgili kelime ve kelime grupları

Yârân’ın anlamları incelendiğinde kelimenin, birçok farklı kişiyi, grubu nitelediği görülmektedir. Şairler tezkire içerisinde yaşadıkları dönemin şairleriyle kıyaslanarak değerlendirilmiştir. Şiir yazar, şiirden anlayan, şiir meclislerine katılan kimselerin bir araya gelmeleriyle şekillenen dostluk ve arkadaşlık ortamı ortak bir görüş, bir bakış açısı oluşturmuştur. Bu ortak görüş ve bakış açısıyla değerlendirdikleri, birbirleriyle kıyasladıkları, benzerini ortaya koymaya çalıştıkları eserlerin özgün ve değerli yanları gün yüzüne çıkmıştır.

Âşık Çelebi, eserini sadece bir tezkire değil, bir “tevârih-i şu’arâ” addettiği için bazı biyografilerde çok uzun tafsilata girişmiş ve çok defa kendisinden de bahsetmiştir. Dostları hakkında mübağalalı medihlerden kaçınmamakla beraber, büsbütün de ölçüden ve objektiflikten mahrum değildir. Edebi hükümlerinde kendi doğru ve ince zevkine tâbi olmakla beraber, devrinin umumi telâkkilerini de ihmal etmemiştir. (Köprülü, 2004, s. 452)

Âşık Çelebi Tezkiresi yazarın bakış açısının izleriyle şekillenmiştir. Yakınlık ve hayranlık duyduğu, saygı gösterdiği şairlerden bahsederken daha süslü, abartılı cümleler kurmuştur. Kadılık görevi sebebiyle çok yer değiştirmiş olan Çelebi’nin hayatı azillerle, sıkıntılarla geçmiştir. Bir aile hayatı olmayan yazar arkadaşlık, eğlence ve edebiyatla ilgilenmiştir. İstanbul’da dönemin en ünlü hocalarından ders aldığı yıllarda kurduğu dostluklar ömür boyu sürmüştür. Tezkire içerisinde dostlarının onun hayatındaki önemli olaylara düştüğü tarihler bunu desteklemektedir.

Şair biyografilerinin amacı şairleri tanıtmak ve onların eserlerinden örnekler vermektir. Tezkire yazarı şairin yaratılışı, şairlik yeteneği, başından geçen hadiseler, etkilendiği şairler ve yer verdiği eser örnekleri hakkında toplumun ortak yargısı olarak ortaya çıkmış veya kendi kişisel yargısıyla oluşmuş çeşitli nitelermeler, övgüler, eleştirilere de yer vermektedir. Tezkirede yer alan şair nitelermelerinde farklı birçok örnek geçmektedir: Hoş-tab‘, nükte-dân, yâr-nüvâz, ehl-i ‘ilm, zarâfet-şân, hoş-mezâk, nîk-hısâl, hasenü’l-ahlâk, sâhib-i ‘irfân, ‘ayyâş u evbâş, ‘şî’r-şînâs, musâhib-istînâs suhan-dân, hoş-mezâk, yâr u zarîf, rind ü harîf, rind u kallâş. Şairlerin karakter özellikleri, duygu ve düşünce dünyası, ilişkileri değerlendirilirken toplum tarafından oluşturulmuş bir değer yargısına göre değerlendirme yapıldığı görülmektedir.

Tezkiresine dahil ettiği şairlerin büyük bir kısmını tanır, hatta onlarla arkadaşlık eder; bazılarıyla can ciğer dosttur. Bizzat gördüğü veya şairinden duyduğu olayları anlatması, eserini diğer tezkirelerden ayıran ve kıymetli kılan en önemli özelliklerden biridir. (Kılıç, 2010, s. 62)

Âşık Çelebi Tezkiresi özgün yanlarından biri kaynak kullanımındır. Anlatım tarzıyla, kaynakları kullanımıyla, verdiği kapsamlı bilgilerle diğer tezkirelerden ayrılır. Âşık Çelebi, tezkiresi içerisinde kaynaklarından bahsederek verdiği bilgilerin doğruluğunu desteklemek istemiştir. İlmiye sınıfı içerisinde yetişen Çelebi aldığı dersler, katıldığı meclisler ve inceleme fırsatı bulduğu eserler sayesinde bakış açısını genişletmiştir. Âşık Çelebi tezkiresinin mukaddimesinde şiir hakkındaki düşüncelerini Hz. Âdem’den başlayarak peygamberlerden, dört halifeden, büyük din adamlarından, filozoflardan, büyük Arap ve Fars şairlerinden ve Osmanlı sultanlarından bahsederek aktarmaktadır. Biyografi kısmında ise şairler hakkında kapsamlı bilgiler, anekdotlar ve eserlerinden örnekler vererek tezkiresini tamamlamaktadır.

Yârân tezkire içerisinde âşık, arkadaş, bir bakımdan denk olanlar, içki meclisi dostluğu, nüfuzlu kişiler; şiirden anlayan, sohbeti koyulaştıran, iyi vakit geçirten, insanı rahatlatan kimseleri niteleyecek anlamlarda kullanılmıştır. Bütün anlamlar incelendiğinde belli bir amaç veya durum doğrultusunda bir araya gelmiş kişilerden bahsedildiğini görmekteyiz. Yârân, birlikte hareket eden, bir durum veya olay karşısında birlikte tepki veren gayriresmi bir topluluk olarak görülebilir. Şairlik kabiliyetine göre bir araya gelmiş bir topluluk olarak yârân, şiirleri eleştirmekle birlikte şairleri aldığı mahlasları değiştirmeye itebilecek kadar etki edebilmektedirler. Olumlu olumsuz bazı durumlarda daha da ileri giderek şairi küçük düşürmeye çalıştıkları durumlar da bulunmaktadır. Şair Bahârî’nin ilk kullandığı mahlas Kemâlî’dir. Yârân onunla “Kem ‘Alî” diye şakalaştığı için mahlasını değiştirerek Bahârî yapmıştır. Bu kez de yârân “Bahâr kiliseye!” diye alay edip ne kafircce bir mahlası olduğunu söyleyerek eleştirmişlerdir. Cevherî’nin ilk kullandığı mahlas Vâlihî iken Pîrûze ‘Alî Bâlî ile olan yakın arkadaşlığı sebebiyle mahlasını değiştirmiştir. ‘Alî Bâlî’nin kullandığı mahlas olan Pîrûze’ye karşılık Cevherî mahlasını almıştır. Gûbârî-i Diger maddesinde “Dostlar, biz başka bir Camî bulduk” diyerek bıyık altından çokça gülündüğü anlatılmaktadır. Visâlî’nin Acem söyleyişiyle lakabının “Fârsî

Anası”, Cevherî’nin “er lakabı ile ol gerçek erüñ Ser-hûş Bâli lakabıdır.” denilmektedir. Şarabın verdiği sarhoşluk ve Allah aşkıyla kendinden geçerek şaşkın, ürkmüş olacağını bilerek lakabını Ser-hûş Bâli verdiklerini söylemektedir.

1. YÂRÂN KELİMESİNİN MEŞÂ’İRÜ’Ş-ŞU’ÂRA’DA KULLANILDIĞI ANLAMLAR

1.1. Âşık, Sevgili

Aşk, sevgi, kadın, şarap, din, tasavvuf Osmanlı sahası Türk şiiri içerisinde en çok işlenen konulardır. “Klâsik şiirimiz esas itibarıyla aşk- âşık ve sevgili ekseninde döner. Bu şiirde mecaz yahut istiare yoluyla sevgili kelimesini karşılayan 100’den fazla kelime, ifade ve terkip vardır.” (Okuyucu, 2006, s. 195) Sevgi duyulan kişiye övgü niteliğinde kullanılan bu kelimelerin özgün, yeni ve anlamlı olmasına gayret gösterilmiştir. Yârân, sevgili hakkında üstü kapalı bir ifade olarak kullanılmıştır. 16. yüzyıl toplumsal hayatı içerisinde âşıkların sevgililerini birçok farklı isimle niteledikleri görülmektedir. Hem edebi düşünceler hem de gizlilik isteğiyle çoğul bir kullanım olan yârân kelimesinin tercih edildiği düşünülebilir. Dini kuralların çok katı olarak uygulandığı bu dönemde âşıklığın gözler önünde yaşanması mümkün olmadığından bu şekilde bir tutumun oluştuğu söylenilebilir.

“Divân edebiyatında şair daima âşıktır. Bu yüzden her şey sonuçta aşk ile ilgili görünür. Salt âşıktan bahsedilen beyitlerde dahi şair kendini kastetmekte ve övünmektedir. Onun aşkı mücerret güzelliğe karşı duyulan bir âşktır.” (Pala, 2010, s. 37)

Yârân’ın sevgili, âşık anlamında kullanımına benzer bir kullanım Nef’î tarafından yapılmıştır:

Âşıka sencileyin yâr olmaz

Olsa yârân ile pür heft iklim

Nef’î bu beyitinde “yedi ülke (bütün memleketler) sevgililerle dolu olsa (da) aşığa senin gibi yâr olmaz.” diyerek yârân kelimesini sevgili anlamında kullanmıştır.

Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
‘Âşık-pîşe yârânlarına salâ idüp
Şâhid ü şem’ ü şarâb u sâz u yârân sohbeti

Tablo 2: Âşık, sevgili anlamına işaret eden cümleler

1.2. Arkadaş, Dost

Tezkirede Latîfî için “yârân lokmasına sarkmak” şeklinde bir açıklama bulunmaktadır. Âşık Çelebi arkadaşı olan Latîfî’ye kendisinin bir alfabetik sisteme göre düzenlenmiş bir tezkire yazma niyetinde olduğunu söylediğini aktarmaktadır. Latîfî’nin alfabetik sistemle düzenlenmiş bir tezkire yazıp kendisinden önce tamamladığı için ona duyduğu öfkeden bahsetmektedir. “sarkmak” fiilini yapılan davranışın bayağılığını vurgulamak için kullanılmıştır.

“Yârân-ı gâr mağara arkadaşları diye adlandırılır. Kur’ânda yıllarca bir mağarada uyuduktan sonra tekrar uyanan bir arkadaş grubu olarak anlatılan Ashâb-ı Kehf kıssası ölümden sonra dirilişin bir örneği haline gelmiştir.” (Yıldırım, 2008, s.76) Yârân kelimesinin buradaki anlamından yola çıkılacak olursa aynı düşünce yapısına sahip, aynı ortamı paylaşan, aynı nitelikleri muhteva eden kişiler olarak düşünülebilir. Bu düşünce de arkadaş, dost, tanıdık, yakın anlamlarını işaret etmektedir. Aynı şekilde “Şefkat itmezse eger gurbetde yârânım baña” söyleyişiyle arkadaşlarından bir beklenti içerisinde olan bir kişinin nitelendiğini görmekteyiz.

16. yy. tezkireleri içerisinde sadece Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da bir kez geçen pirdâş kelimesi aynı pîre bağlı olan kimseler, arkadaşlar anlamında geçmektedir. Bu kelimenin de ortak bir amaç için bir araya gelen kişileri nitelediği görülmektedir. Tolasa, yârân kelimesine “Geniş ve Belirsiz Çevreler” (Tolasa, 2002, s. 277) başlığı altında yer vermiştir. Bu bağlamda iki kelime; aynı amaç, bağlılık, düşünce, hayat tarzı

çevresinde bir araya gelen kişiler olarak düşünülebilir. Arkadaş, dost anlamında benzer bir kullanım Nedîm’in beyitinde görülmektedir:

Seni ağyârdan bir iki gün alsak da salındırsak

Ne var bir turfa satsak serv-i nâzım biz de yârâna

“Sevgilim! Seni rakibin elinden bir iki gün alsak da yanımızda gezdirip salındırsak; bu suretle biz de yârâna bir turfe satsak ne olur?” (Kurnaz, 2013, s. 399) Nedîm, bu beyitinde yârân kelimesini dost, arkadaş anlamlarına gelecek şekilde kullanmıştır. Tezkire içerisinde geçen bölümler şu şekildedir:

Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
Hasteyem sormaga geldi ya’ni kim yârân beni
Himmet-i yârân ile bir kitâb itmişdür.
Yârâna hâlin söylediler.

Tablo 3: Arkadaş, dost anlamına işaret eden cümleler

1.3. Şairler

Yârân birçok örnekte şairler ve meslektaşlar olarak nitelenen bir grup olarak yansıtılmaktadır. Yârân denilerek dostluk ve iletişim ağının güçlü olduğu vurgulanmaktadır. Şairler kendilerini geliştirmek, usta şairleri tanımak, kendilerini ispat etmek amacıyla bir arada olmak, birbirlerinden haberdar olmak istemişlerdir. Buna örnek olarak Zâtî’nin remilci dükkanı 16. Yüzyılda şiir ve edebiyat sohbetlerinin yapıldığı bir ortam görevi görmüştür. Divanı olmayan, kendini geliştirmeye çalışan şairlerin buluşma noktası olan dükkânda Zâtî bir eğitici vazifesiyle onlara yol göstermeye çalışmıştır. Bu şairlerin içerisinde daha sonra ismini çok duyuracak olan Bâkî, Hayâlî, Taşlıcalı Yahyâ Bey, Kara Fazlî de vardır.

Âşık Çelebi’nin birlikte eğitim aldığı, belirli ortamlarda bir araya geldiği, şiirlerini çok beğendiği şairlere karşı tutumu farklıdır. Beğendiği şairleri daha coşkulu ve uzun anlatımlarla aktarmıştır. Eleştirdiği, beğenmediği şairler hakkında ise olumsuz tavrını ortaya koymuştur. Usûlî’nin Şeyh İbrahîmî ve Nesîmî takipçisi olduğunu söyleyerek “ilhâd tohmin Rûm’da ol ekmişdür” ve “Hak Te’âlâ tohmların çüride ve köklerin kurıda” şeklinde ifadelerle yer vermiştir. Âşık Çelebi yakın arkadaş olduğu Hayâlî’nin Kalenderî olduğunu bilmesine karşın ona tutumu farklıdır.

Yârân’ın şairler anlamında kullanımına örnek olarak Nedîm’in beyiti verilebilir:

Sûk-ı isti’dada şehriyân edip yârân-ı nazm

Ettiler gül-rîzler âvîhte dükkân üstüne

“Şair dostlarım, istidâd çarşısında şehriyân yapmak için dükkanlarına gül-rîzler, yani gül-rîz adlı laleler astılar.” (Kurnaz, 2013, s. 190) Nedîm bu beyitinde açık bir şekilde şair dostlarından bahsetmektedir. Tezkire içerisinde geçen bölümler ise şöyledir:

Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
Bir gazel okı diñlesün yârân
Biribirinden ayırma efendi yârânı
Bu kerre yârân bahâr kilisaya dirler
Mahallesinden hâfız ü cüz’-hân yârândandır.
Şu’arâ-yı yârân
Yârân fırsat bulup kıt’alar ve târihler
Yârân-ı kuzâtdan istimdâd eyledi.
Yârân işte devât u kalem ki
Yârânı içinde hünerver idi.

Tablo 4: Şair anlamına işaret eden cümleler

1.4. Meclis-Toplantı Çevrelerinde Oluşan Dostluk

Yârân, sohbet, meclis, şarap kelimeleri tezkirede sıklıkla birlikte geçmektedir. İşret meclisi ve meyhâne gibi belirli ortamlarda bir araya gelen kişilerin oluşturduğu dostluklardan bahsedilirken yârân kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Yârân sohbeti, 13. yüzyılda Âhilik kurumunun Anadolu’daki faaliyetlerine dayanmaktadır. Âhilik teşkilatına bağlı olan Yâren ve Yârân kelimeleri benzer görünmekle birlikte birbirlerinden farklıdır. Yâren, arkadaş ve yakın anlamlarına gelecek şekilde kullanılan tekil bir ifadedir. Yârân dostlar, arkadaşlar anlamlarında kullanılan çoğul bir ifadedir. Belirli tarihlerde bir araya gelip belli usul ve geleneklere göre toplantılarını gerçekleştiren Yârân, Türk Kültüründen önemli izler taşımaktadır. Yârân sohbetlerinde konuşmalar, oyunlar, çalgılar, yemekler yer almaktadır. Hepsisi belli bir düzene göre sıralanmıştır. Bu sohbetler insanları sadece eğlendirmekle kalmayıp aynı zamanda eğitmektedir. Bu çalışma içerisinde yer verilen yârân sohbeti Âhilik kurumu altında dini unsurlar, kurallar, gelenekler, eğlenceler içeren yârân sohbetinden farklı olarak düzenlenme şekli, içeriği, yeri açısından değişiklikler gösteren divan edebiyatında geçen eğlence meclisleridir.

Yüksek saray kültürünün, hükümdarlık âyîn ve âdâbının simgesi olan işret meclisi geleneği, bu kültürü paylaşan büyük İslam imparatorluklarında, en eski devirlerden başlayarak İran, Hindistan ve Türkiye’de ortak çizgileriyle yüzyıllarca vazgeçilmez bir gelenek olarak sürüp gitmiştir. Havuzlar, şelaleler, nadîde çiçek tarhları, nahiller, buhurdanlar ve çerâğân ile bir cennet kösesi haline getirilen sâde-rû gençlerin hizmet ettiği has- bahçede, devrin ünlü musîkî heyetleri, seçkin şair, edip ve sanatkârlar buluşurlar. (İnalçık, 2018, s. 281)

Şiir ve şair meclislerinin ortaya çıkışı Orta Asya’daki ilk Türk Devletlerine kadar gitmektedir. Osmanlı döneminde devam ettirilen bu şiir ve şair meclisleri şairler için bulunmaz bir ortamdır. Şairler eserlerini padişaha ve yüksek makamlardaki kişilere ithaf ederek lutuf, ihsan alma beklentisiyle sarayda düzenlenen şiir meclislerine davet edilmek isterler. Geleneksel işret meclislerinde padişahın ve büyük devlet adamlarının önüne gelen şairler, sâzende ve hânende gibi sanatçılar kendilerini göstermek için çaba harcamışlardır. 16. yüzyılda padişahın lutfuna mazhar olmuş ve yakınlığını kazanmış bir şair olarak Bâkî şeyhülislamlığa kadar yükselmiştir. Şairlerin kendi aralarında oluşturduğu meclislerde yeni şairlerin beğendikleri şiirlere nazîre yazarak kendilerini geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Şairlerin eserlerini ortaya koyma, tanıtmaya, dikkat çekme, yaygınlaştırma, ün kazanma gibi amaçlarla bu meclislerde toplanmışlardır.

Tezkirede “Bekrî olduğu sebepten Yârân Tuluğu dirlerdi” şeklinde geçen ifadede arkadaşları içinde çok içki içtiği bilinen şair Tulû’î’ye “yârân tulumu” şeklinde bir yakıştırmada bulunulduğundan bahsedilmektedir. Tulu içine içki konulan, arkadaşların, meclis dostlarının birlikte içtiği deriden yapılmış bir malzemedir. Burada Tulû’î’nin yârândan kabul edildiği ve yârân tarafından bu söyleyişin ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Bâkî’nin aşağıdaki beyitinde meclis arkadaşları anlamına uygun bir kullanımı bulunmaktadır.

Keyfiyyet-i esrâra dōşendi zurefâ hep

Yârân ayağın almada hayrân mey-i nâbın

“(Şarabın men’i üzerine) zarâfet erbâbı (alimler, şairler) esrâr keyfine düştüler. Dostlar sofû şarabın kadehini (ele) almak için hayrandırlar (sarhoşturlar).” (Kurnaz, 2013, s. 69) Tezkire içerisinde geçen bölümler ise şu şekildedir:

Meşâ’irü’s-Su’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
Bengî vü tiryâkî yârân reh-güzârında dîvân tururlardı.
Şâhid ü şem’ ü şarâb u sâz u yârân sohbeti
Şarâb-ı nâb u câm-ı pür-safâ yârânuñ olsun hep
Yârân ahşamlamasa
Yârân ile sohbet ve her gûne ‘işret ider iken

Yârânla yir içerdi.

Tablo 5: Meclis-toplantı çevrelerinde oluşan dostluk anlamına işaret eden cümleler

1.5. Nüfuzlu Kişiler

Yârân kendi içerisinde özel bir grup olarak nüfuzlu kişileri nitelemektedir. Nitelenmekte olan gayriresmi gruplar kendi içlerinde bir ahenk oluşturmuş; ortak amaçlar, istekler, zevkler, yetenekler doğrultusunda bir araya gelmişlerdir. Bazı durumlarda şairleri eleştirmekle, kendi bildiğini okumakla, şarap sohbetine düşkün olmakla birlikte birçok şairin dahil olduğu bilinen bir şair meclisi, üst düzey devlet görevlilerinden oluşan bir topluluktur.

Mârût gibi çâha girer yârân

Vehbî de olan hâme-i sehârî görüncü

Vehbî’nin bu beyitinde “Vehbî’de olan sihirli kalemi görünce yârân Mârût gibi kuyuya girer.” denmektedir. Üstün olarak gösterilen, değer yargıları yüksek olan yârânın Vehbî’nin şiiri karşısında çaresiz kaldığı anlatılmaktadır. Tezkire içerisinde geçen bölümler şu şekildedir:

Meşâ’irü’s-Şu’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
1. Mansıp sahibi kişiler
Dânişmend-i yârândan
Tâlib-i medrese cem’iyyet-i yârân eyler.
Yârâna mansıblar virmişsin bize hisse yok mı?
2. Eleştiriye açık olanlar
Yârân, Kem ‘Alî diyü latife iderdi.
3. İletişim halinde olanlar
Lisân-ı yârânda merhûm dimekle mezkûr oldı.
Mezbûr şürekâmuzdan ve yârânumuzdandur.
4. Üstünlük
Yârân kâzî-’asker süpürgentün yüzine bakmadı.
Yârândan rüchân da’vâsın iderdi.

Tablo 6: Nüfuzlu kişiler anlamına işaret eden cümleler

1.6. Şiirden Anlayanlar

Şairler yeteneklerini ortaya koyabilmek, onaylanmak, takdir edilmek, güçlü bir haminin himayesine girip daha rahat bir yaşam sürebilmek ve eser verebilmek için kendi aralarında bir mücadele içerisindeydiler. Bütün bu sebeplerden dolayı eserlerini şiirden anlayan, kabul görmüş kişilere beğendirmek, onların övgüsünü almak önemli görülmektedir.

Âşık Çelebi asla kendisini beğeni olarak akranından yukarı bir konumda görmez, kendisine “eleştirimen” rolü biçmez, tam tersine değerleri konusunda aşağı yukarı uzlaşık görünen bir cemaatin sesi, sözcüsü olmaya soyunduğu görülür. Bu nedenledir ki yargılayıcı, değer biçici bir yorum yaparken sık sık cemaate referans verir. (Altok, 2011, s. 125)

Âşık Çelebi tezkiresinde Keşfi hakkında “ipe uracak göze tokunacak, yârân içinde okınacak bir gazeli yok” Harîrî hakkında “miyân-ı şu’arâda okınacak ve ipe uracak şi’ri yokdur” şeklinde bahsederken bu şairlerin oluşturduğu eserlerin şiirden anlayan kişiler arasında beğenilmediği anlaşılmaktadır. Vezni hakkında ise “hüsn-i nazmı yârân içinde meşhûr idi” diyerek şiirlerinin beğenildiğini ortaya koymaktadır.

Şiirin çok değer gördüğü 16. Yüzyılda devlet erkânının, ulemânın, üst düzey devlet memurlarının şairlere hamilik etme eğiliminde oldukları görülmektedir. Şiir yazımının devam edebilmesi ve gelişebilmesi için bu durum çok önem arz etmektedir. Ayrıca hamilik yapan kişiler kendileri adına yazılan eserlerden övünç duymaktadırlar. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunda sanata bakış ile ona destek vermek, yaygınlaşmasını sağlamak gibi faaliyetler ve sanatın hamilere takdimi ve takdimden sonraki talepler, bir süreci de beraberinde getirmektedir. (İsen-Durmuş, 2011, s. 141)

Şairler, eserlerini zamanın şiir konusunda kabul görmüş kişilerine göndererek onay almayı beklemişlerdir. Nâbî’nin aşağıdaki beyitinde şiirde denklik üzere olduğunu düşünen, şiirden anladığını iddia eden kişilerin karşısında üstünlük sağladığını belirtmektedir.

Yine Nâbî getirdin püşt-i dest hâke yârânın

Yine meydân-ı nazm içre güzel da’vâ-yı merd etdin

“Nâbî, yine yârânın elinin arkasını yere getirdin. (yani seninle şairiyetçe müsavat iddiasında bulunanları mağlup ederek pes dedirdin.) Nazm meydanında yine güzel mertlik davası ettin.” (Kurnaz,2013, s. 334) Tezkire içerisinde geçen örnekler şu şekildedir:

Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da Geçtiği Bölümlerden Örnekler
Didüm zevk u rıf’ati ve izdiyâd-ı rütbeti yârâna teslim
Fürsde mübâhasesi olan yârân anı hakem farz iderlerdi
Hüsn-i nazmı yârân içinde meşhûr idi
Yârân içinde okınacak bir gazeli yok

Tablo 7: Şiirden anlayanlar anlamına işaret eden cümleler

Tezkire içerisinde birçok şair ve devlet adamı yârân olarak nitelenmektedir. “Âşık Çelebi kendisini yârân içerisinde görmekte midir?” şeklinde bir soru sorulduğunda yukarıdaki altı madde üzerinde topladığımız bütün anlamları değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki yârân Âşık Çelebi’nin değer verdiği kimselerdir. Yazar ömrü boyunca mansıba erememiş çok övündüğü seyyitliğinin bir faydasını görememiştir. Müeyyedzâde’nin torunu olarak iyi bir eğitim almış ve kadılık mesleğinde ömrünü geçirmiştir. Farklı birçok yerde görev yapan Çelebi bu yerlerdeki şairleri, edebi ortamları tanıma ve değerlendirme şansı bulmuştur. Görev yaptığı yerlerde edindiği dostlarına değer vermiş ve bunu da tezkiresine yansıtmıştır. Bu sebeple Âşık Çelebi yârânın anlamını geniş tutmuştur. Tezkire içerisinde geçen bölümler değerlendirildiğinde Âşık Çelebi’nin kendisini dost, arkadaş, meclis arkadaşı, şair ve âşık, sevgili olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Şiirden anlama ve bu konuda yetkin olma konusunda şairlerin ortak oluşturduğu bir bakış açısına uygun olarak hareket etmeye çalışmıştır. Nüfuzlu kişilerden birisi olarak ise kendisini görmemektedir.

2. MEŞÂ’İRÜ’Ş-SU’ÂRA’DA “YÂRÂN” KELİMESİNİN GEÇTİĞİ BÖLÜMLER

Sıra No	Tezkirede Geçen Bölüm
1.	‘Akl ile be-nâmları yârân
2.	‘Âşık-pîşe yârânlarına salâ idüp
3.	Baňa yârândan ba’zın ba’zın irişdirüp dest-res eyle
4.	Başuma üşdi biraz pend eyledi yârân baňa
5.	Ba’z-ı yârân bu beyti dimişdür
6.	Bekrî olduğu sebebden Yârân Tuluğı dirlerdi.
7.	Bengî vü tiryâkî yârân reh-güzârında dîvân tururlardı
8.	Bezm-i meyde sorsalar yârân Emânî zevkını
9.	Bî-sohbet-i yârân dil-gîr olup yeni
10.	Bir cevâna ba’z-ı yârân îbrâmıyla
11.	Bir gazel okı diñlesün yârân
12.	Biribirinden ayırma efendi yârânı
13.	Bu kerre yârân bahâr kilisaya dirler
14.	Dânişmend-i yârândan Selikî ile hakîri tahsîs eylemiş.
15.	Def’a ta’yîr-i yârân ve ta’bîr-i nükte-âmîz ba’zı nâ-dândan dil-gîr olup
16.	Didüm zevk u rıf’ati ve izdiyâd-ı rütbeti yârâna teslim idüp
17.	Dirlerse eger yârân kimdür ki Mu’ammâyî
18.	Makbûl-i akrân ve sâ’ir eş’ârî der-pesendide-i yârân.
19.	Eşrâf-ı yârân-ı sohbet-perver
20.	Ey Belîgî akıdur ayagina yârânı

21.	Ey yürekler bâresi her yirde yârânum somun
22.	Fakîrûn kadîmî yârânından
23.	Fürsde mübâhasesi olan yârân anı hakem farz iderlerdi
24.	Hâl-i yârândan bî-âgâh olduk.
25.	Hâlin bilen yârândan feyz olan fütûh idi
26.	Hânkâh-ı sohbet-i yârânda cârû-keş
27.	Hasteyem sormaga geldi ya’ni kim yârân beni
28.	Hem-dem-i yârân ve selvet-bahş-ı mecâlis-i rindân idi.
29.	Himmat-i yârân ile bir kitâb itmişdür.
30.	Hüsn-i nazmı yârân içinde meşhûr idi
31.	İhtilât-ı yârân ve sohbet-i ihvândan hazz itmeme
32.	İki mahbûb sever şimdi Me’âlî yârân
33.	Kanı ol bî-tekellûf bezm k’anda oturup yârân
34.	Ki biz koyup gidicek bunda cem’ olan yârân
35.	Lisân-ı yârânda merhûm dimekle mezkûr oldu.
36.	Mahallesinden hâfız ü cüz’-hân yârândandır
37.	Makbûl-ı yârân u mümtâz-ı akrân idi
38.	Melce’-i yârân u mecma’-ı rindân
39.	Mey-hâr-ı yârân şîşe-i müli renginden çekerler
40.	Mezbûr şürekâmuzdan ve yârânumuzdandır
41.	Miyân-ı şu’arâda yârânun mü-şikâf u nüktedânıdır.
42.	Musahabet-i yârâne karışup
43.	Musâhabet-i yârânla perâkende
44.	N’ola ma’zûr tutsalar yârân
45.	Olmış iken cümle yârâna mukarrer câ’ize
46.	Sâ’ir yârân kitâbı alup işkence iderler bu hele habs idermiş
47.	Sâ’ir yârân-ı devrânla habâb-ı mey gibi bâdeye düşerler
48.	Sâ’ir yârânun ahvâlin sorar
49.	Sâ’ir yârânun melce’ ü penâhı oldu.
50.	Salırdıran ‘âşık-pîşe yârânı seyr idüp
51.	Saña mecrûhlığı var bu gice yârânun
52.	Sevin ey dil ürürse yârânun
53.	Sohbet-i yârânda dahı
54.	Sorarsa ser-güzeştümden eger şehrûmde yârânum
55.	Süfresi yârân-ı safâya der-miyân idi
56.	Şâhid ü şem’ ü şarâb u sâz u yârân sohbeti
57.	Şarâb-ı nâb u câm-ı pür-safâ yârânun olsun hep
58.	Şefkat itmezse eger gurbetde yârânum baña
59.	Şirvân’la vesâ’ir yârânla ol kadar harâbâtılığa mübâşeret ve Efe mey-hânesine mürâca’at belki mücâveret itmişdür
60.	Şu’arâ-yı yârân hakkında
61.	Tâlib-i medrese cem’iyyet-i yârân eyler
62.	Ta’n-ı yârândan mahlas buldı
63.	Tarafdan yârânun her biri firâkdan bir yumar biñ döker
64.	Tekaddüm-i yârânından müte’essirdür
65.	Ülfet-i yârân-ı safâ ve sarf-ı sohbet-i ashâb-ı vefâ eyler.
66.	Yaramaz oldu hayli yârânlar
67.	Yârân ahşamlamasa hâb-ı hayâle hâne-i çeşmine yol virmezdi.
68.	Yârân ‘âlem-i sohbetde
69.	Yârân bilüp harîf hicâbdan başın aşaga salar
70.	Yârân da düşüp bu nedür diseler şive
71.	Yârân el öp didiler
72.	Yârân fırsat bulup kıt’alar ve târihler dirler
73.	Yârân gördükçe gâh bî-pervâlanup gâh alındı vü bozıldı.
74.	Yârân içinde Kız Memi dimekle şehrûn şöhre-i devrânıdır

75.	Yârân içre ‘adîmü’l-‘adl
76.	Yârân içinde okınacak
77.	Yârân içre vücûdî kem-yâb
78.	Yârân ile sohbet ve her gûne ‘işret ider iken
79.	Yârân ile müsteşîr ve izhâr-ı mâfi’z-zamîr olındukda
80.	Yârân İplikbâzârı’nda
81.	Yârân istihzâ iderlerdi
82.	Yârân işte devât u kalem ki
83.	Yârân yâ nicedür diyü
84.	Yârân Karamanbâzârı’na ugrayup nukl alurken
85.	Yârân kâzî-‘asker süpürgenüñ yüzine bakmadı
86.	Yârân, Kem ‘Alî diyü latîfe iderdi.
87.	Yârân kitâblarınun adın
88.	Yârân lokmasına sarkmaz
89.	Yârân lokmasına tama’ itdügi
90.	Yârân lutf eyleñ
91.	Yârân mâ Camî-i diger peydâ kerdeim “ Dostlar, biz başka bir Camî bulduk” diyü her çend rîş- hand eyledi
92.	Yârân meyhaneye açılısalar bu
93.	Yârân odasında yâ şehir bezzâzistânında yâ mücellid dükkânında
94.	Yârân ‘özü-i lengî koya dirler
95.	Yârân siz sohbeta meşgûl oluñ
96.	Yârân Sücûdî’yi tahrîf idüp
97.	Yârân tahammül idemeyüp
98.	Yârân u ashâbıyla mükâtebatı aña
99.	Yârân u ihvânla mu‘âşeret
100.	Yârân-ı kadîminden Hatîb
101.	Yârân-ı kuzâtdan istimdâd eyledi.
102.	Yârân-ı safâdan bir iki gün çeñe çaldı
103.	Yârân-ı sohbet âhir
104.	Yârâna bu mazmûn ile bidrûd itdi.
105.	Yârâna hâlin söyledî.
106.	Yârâna hücreci melcâ imiş.
107.	Yârâna mansıblar virmişsin bize hisse yok mı
108.	Yârâna muvâfakat kasd idüp
109.	Yârâna okıdı
110.	Yârâna tahiyât itmişdür.
111.	Yârândan ayrılık serber.
112.	Yârândan çok kimesne gördi.
113.	Yârândan istimdâd-ı himmet itdükde
114.	Yârândan mümtâz ve ol nâme tâc-ı târek-i iftihâr olmagla
115.	Yârândan rüchân da’vâsın iderdi
116.	Yârândan zevk bulmayup
117.	Yârânı cem’ idüp sohbet ‘âlemlerinde
118.	Yârânı içinde hünerver idi.
119.	Yârânı hande ide.
120.	Yârânı sicill kılup
121.	Yârânına bugz u ta’assub ile ihtilâf eyledi.
122.	Yârânınun fevkın gözler imiş
123.	Yârânla helâlleşüp
124.	Yârânla yir içerdî.
125.	Yârânımızdan idi.
126.	Yârânun ashâb-ı ‘irfânından
127.	Odası yârânun mihmân-hânesi vü sâyesi ve olanca harclığı fukarâdan nâ-çizler ü nâ-dâştlar ser- mâyesi idi.

128.	Yârânuñ târîhi zâyî’ oldı
------	---------------------------

Tablo 8: Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da “Yârân” Kelimesinin Geçtiği Bölümler**Sonuç**

Tezkire içerisinde birçok farklı anlamda geçmekte olan yârân kelimesi Âşık Çelebi’de 128, Ahdî’de 115, Kınalızade’de 71, Lâtifi’de 29, Gelibolulu Âlî’de 10, Beyânî’de 9, Sehi Bey’de 4 kez geçmektedir. 16. yy. tezkireleri içerisinde kelimenin en çok Meşâ’irü’ş-Şu’âra’da kullanıldığı görülmektedir. Lehçediz’de yapılan taramada kelimenin 1316 kayıtlı örneği bulunmaktadır. Bu örneklerde de verilen anlamların burada anlatılmaya çalışılan anlamlarla paralellik gösterdiği görülmüştür. Âşık Çelebi tezkiresinde kelimeyi anlamını genişleterek kullanmıştır. Kelime ilk anlamı olan dostlar, arkadaşlar anlamı genişleyip altı farklı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Tezkire içerisinde geçen örnekler incelendiğinde Âşık Çelebi’nin değer verdiği, saygı gösterdiği, aynı ortamda bulunmaktan mutluluk duyduğu, ortak hedefler için bir araya geldiği kişilerden yârân şeklinde bahsettiği görülmüştür. Âşık Çelebi arkadaş, dost anlamına gelen birçok kelimeye tezkiresi içerisinde yer vermesine rağmen en çok yârân kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Yârân kelimesinin tezkirede geçen farklı kullanımlarının ortaya çıkarılması metnin bağlamıyla birlikte değerlendirilmesi sayesinde olmuştur. Metin bağlamında anlam verme kelime gruplarının işaret ettiği anlamların ait olduğu dönemin dil, edebiyat, kültür ve gelenek unsurlarına göre ortaya konulması açısından önemlidir. Belirli yüzyıllar içerisinde kullanılmış, bir dönemde kullanımı ortadan kalkmış, günümüze dek kullanılmaya devam etmiş, zaman içerisinde anlam genişlemesine veya daralmasına uğramış kelimelerin tarihsel yolculuğunun incelenmesi, kelimelerin çok yönlü anlamlarının ortaya konulması Eski Türk Edebiyatı çalışmalarına yardımcı olarak kelime dağarcığını ve anlam zenginliğini ortaya çıkaracaktır.

Kaynakça

- Altok, Z. (2011). *Âşık Çelebi ve edebi kanon*. H. Aynur ve A. Niyazioğlu (Ed.), *Âşık Çelebi ve şairler tezkiresi üzerine yazılar*. (1. Baskı, s.117- 133) içinde. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Eren, H. (2020). *Eren Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. (Ş. H. Akalın, Haz.). (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnalçık, H. (2018). *Has bahçede ‘ayş u tarab nedimler - şairler – mutribler*. (4. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İsen-Durmuş, T. (2011). Edebi hamilik ilişkileri: kaynak olarak Âşık Çelebi tezkiresi. H. Aynur ve A. Niyazioğlu (Ed.). *Âşık Çelebi ve şairler tezkiresi üzerine yazılar*. (1. Baskı, s. 133-147) içinde. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kılıç, F. (2010). *Âşık Çelebi meşâ’irü’ş-şu’arâ inceleme-metin*. (1. Baskı). İstanbul Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Köprülü, F. (2004). *Edebiyat araştırmaları II*. (2. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Okuyucu, C. (2006). *Divan edebiyatı estetiği*. (2. Baskı). L&M Yayınları.
- Onay, A. T. (2013). *Açıklamalı divan şiiri sözlüğü*. (C. Kurnaz, Haz.). (1.Baskı). Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Pala, İ. (2010). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. (19. Baskı). Kapı Yayınları.
- Redhouse, S. J. W. (2015). *Turkish and English lexicon*. (5. Baskı). Çağrı Yayınları.
- Steingass, F. J. (1998). *A comprehensive Persian-English dictionary*.
- Tolasa, H. (2002). *16. yüzyılda edebiyat araştırma ve eleştirisi*. (1. Baskı) Akçağ Yayınları.

- Tulum, M. (2011). *17. yüzyıl Türkçesi ve söz varlığı*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars mitolojisi sözlüğü*. (1. Baskı). Kabalıcı Yayınları.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Ayşenur AKPINAR

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede “Etik Kurul İzni”ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)’nin editör ve yazarlar için yayımlamış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.